

Kirov Attila

A *disaster medic* a tűzoltók képzési palettáján

A tűzoltók közvetlen kontaktussal járó életmentéssel összefüggő feladatait nem lehet szétválasztani a beavatkozás közben felmerülő elsősegély-nyújtási feladatoktól. A sérültek elsődleges ellátása, stabilizálása és mozgatása tekintetében életmentő lehet az első beavatkozóként helyszínre érkező tűzoltók magabiztos, szakszerű segítségnyújtása a mentőszolgálat kiérkezéséig. Az ehhez kidolgozott képzési modellről számol be szerzőnk.

Hazai helyzet

Az Országos Mentőszolgálat (továbbiakban: OMSZ) protokollja védőfelszerelés és kiképzés hiányában nem engedi vagy szükség esetén saját felelősségbe helyezi, hogy a mentőtisztek bevállalják vagy nem a veszélyes környezetben történő ellátást és kimentést. Ennek tükrében a tűzoltóknak önállóan is képesnek kell lenni, hogy saját bajba jutott társukat vagy sérült személy(ek) szükségellátását, kimentését egészségügyi személyzet támogatása nélkül is szakszerűen végre tudják hajtani.

Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy

- egyértelműen tudjanak sérüléseket felismerni és ellátni,
- célirányosan kommunikálni a bajbajutottakkal,
- a sérülések fajtája és a megsérült személyek számától, helyzetétől függően kimentési fogásokat ismerni,
- illetve a mentőeszközöket készségszinten használni.

Előfordulhat tehát, hogy veszélyes környezetből a kimentési művelet nem hajtható azonnal végre és a kimentést megelőzően a sérült személy alapvető ellátására is szükség van. Ebben az esetben felmerül a kérdés, mit, mivel és milyen tudásszinten tud végrehajtani egy tűzoltó?

Évtizedek óta polemizál rajta a szakma, hogy a készenléti tűzoltóinknak milyen egészségügyi képességgel kell rendelkeznie. Az elmúlt évtizedekben egységes szakmai irány és döntés nem született a témában, ugyanis a tűzoltó egészségügyi (paramedic) képesség nyugati mintájú fejlesztése komoly anyagi terhet, jogosultsági problémát (OMSZ), oktatási módszer váltást és rendszerszemléleti változtatást igényelt volna.

Számos példa létezik, de egységes európai doktrína nincs a tűzoltók mentési módszereire és életmentési, elsősegély-nyújtási képességeire. Nemzetállamonként, de akár még tartományonként is eltérő lehet, hogy a tűzoltók, katasztrófavédelemi szervezetek milyen képességekkel rendelkeznek ezen a téren.

Extrém mentési körülmények

Főleg az Egyesült Államokban és nyugat Európában az extrém (veszélyes) körülmények között végzett kimentési és ellátási feladatokra kitalált angolszász *paramedic* rendszernek (képeségnek) vannak hagyományai, ami általában a tűzoltó állomásokon készenlétben tartott mentő gépjárműveket és hozzá egészségügyi képességekkel rendelkező tűzoltó személyzetet jelenti. A mentőgépjármű és személyzete a tűzoltó egységekkel együtt vonul ki és a tűzoltók egészségügyi biztosításának ellátásán túl, a sérült személyek mentésében és ellátásában is fontos szerepe van. Előfordul olyan is, hogy a sérültek kórházba szállítására is van képessége és jogosultsága a „tűzoltó mentőegységnek”, de legtöbb esetben csak a helyszíni ellátás a kompetenciájuk, a kórházba szállítást a „hagyományos” mentők végzik.

Hazánkban a baleseti mentés két eltérő irányban fejlődött, nem a tűzoltóságok *paramedic* képessége irányába. Az egyéni megoldásoktól eltekintve a baleseti mentések műszaki és kimentési műveletei nagyrészt a tűzoltók által, a mentések egészségügyi biztosítása, sérültek elsődleges helyszíni ellátása (és elszállítása) a mentőszolgálat által kerül végrehajtásra. A tűzoltói feladatokat ellátók és a mentőszolgálatok nem egy szervezetbe tartoznak és teljesen más szabályok és szervezeti kultúra alapján dolgoznak. Már az önmagában óriási különbség, hogy a tűzoltóságok nagy része veszélyhelyzetekben feladatot végrehajtó egyenruhás szervezethez tartoznak, míg az OMSZ és az egyéb alternatív vagy speciális mentőszolgálatok civil szervezetek.

A gyakorlati életben számos olyan helyzet, szituáció alakulhat ki, amikor a feljebb említett kettős feladatellátás nem tud érvényesülni (pl. az elsődleges ellátást és a mentést veszélyes környezetben kell végrehajtani, a mentőszolgálat később lett értesítve és később tud kiérni, mint a tűzoltóerők). Ez a problémakör nem csak a katasztrófavédelemnél, hanem különböző rendvédelmi szerveknél, azok műveleti (beavatkozó) sajátosságait figyelembe véve is felmerül.

Fejlesztési lépések

A hazai rendvédelmi szervek a mai kor elvárásának megfelelően komolyabban foglalkoznak saját embereik, illetve a műveletekben érintett civilek védelmére, biztonságára és az erre való képességek növelésével. Ezért jelent meg az igény a *medic* képességek kidolgozására és megszerzésére. A *medic* képesség hazai elgondolását, alapjainak kidolgozását a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvosi Kar Műveleti Medicina Tanszéke kezdte el. A képesség mindegyik rendvédelmi szervnél alkalmazható, de mindegyik szervezet saját, szakmájához leginkább köthető mentési és ellátási módszerek szerint tölti ki tartalommal (pl. *disaster medic*, *police medic*, *prison medic*).

A katasztrófavédelem szervezetén belül a katasztrófavédelem saját mentési és ellátási képessége hatékonyságának növelése érdekében a Katasztrófavédelemi Oktatási Központ Tűzoltási és Mentési Szakcsoportja szoros együttműködésben a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Műveleti Medicina Tanszék Honvéd-katasztrófa és Rendvédelem

Orvostani Tanszéki csoportjával dolgozta ki a három lépcsős *disaster medic* képzést és képességet. A kidolgozói munkát és az együttműködést a BM OKF Oktatási- és Kiképzési Főosztály támogatta és hagyta jóvá.

A módszer lényege, hogy a tűzoltók közül kiválasztunk és kiképzünk speciális egészségügyi és mentési képességre személyeket, akik a tűzoltó gépjárművekre beosztva, ha kell mind a kimentésnél, mind a helyszíni ellátásnál többet tudnak tenni, mint – ezzel a képességgel nem rendelkező - társaik. Ezzel a módszerrel mára már nem csak a fegyveres testületeknél lehet magasabb szintű, egységes (harctéri) egészségügyi képesség. A tűzoltók *disaster medic* képességének hazai ötlete, képzési formája, megvalósulásának lehetősége új fejezetet nyithat a mentő tűzvédelem életében és a tűzoltóságok mentési hatékonyságát növelheti.

Jelenleg a beavatkozó tűzoltók elsősegély-nyújtó képessége eltérő, nincsen egységes tudásszintjük és felszerelésük. Azonban, ha vannak is köztük egészségügyi végzettségű kollégák, akik általában másodállásban „mentőznek”, saját mentőfelszereléseik, eszközeik nem, vagy nem hivatalosan vannak málházva, az ellátással kapcsolatos jogosultsági szintjük pedig nem tisztázott.

Egyedi megoldások

A katasztrófavédelem rendszerében voltak és jelenleg is működnek egyedi megoldások. Ilyen például az Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság „Tűzoltó Doktor” szolgálata. A doktor szolgálat a „paramedic” rendszer jellegét tükrözi. A doktor szolgálat egy kivonuló egységgel rendelkezik, 24/48-as szolgálati rendben a Katasztrófavédelmi Művelti Szolgálathoz (továbbiakban: KMSZ) hasonlóan központilag a Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatósághoz (továbbiakban: FKI) tartozó összes működési területre vonulhat és a tűzoltók egészségügyi biztosítását, illetve a balesetekben sérült személyek elsődleges ellátását végzi. Betegszállításra nincsen jogosultságuk és a vonulásukra rendszeresített személygépjármű erre nem is alkalmas. A doktor szolgálatra olyan tűzoltó kiképzéssel rendelkező személyek vannak beosztva, akiknek mentőtiszt vagy mentőorvosi végzettségük van. Jellemzően a doktor szolgálatra beosztott személyek az OMSZ-nél is dolgoznak. A hivatásos szerveknél ilyen rendszert egyedül az FKI működtet.

Szintén egyedi megoldásnak tekinthető a Szentendre Hivatásos Tűzoltóparancsnokságán 2015-ig működtetett rendszer, ahol a hivatásosokkal egy épületben volt a székhelye a Szentendrei Tűzoltó Egyesületnek. Tagjaik a hivatásosok szolgálati rendjéhez igazodva 24/48-as szolgálatot adtak és a káreseményekhez együtt vonultak a hivatásos egységekkel. A szolgálatot adó egyesületi tagok jellemzően mentőtiszt végzettséggel rendelkeztek és az OMSZ-nél dolgoztak főállásban. A vonulásban résztvevő önkéntesek azon túl, hogy a „hagyományos tűzoltó munkában” is részt vettek, mentőfelszerelésekkel és ambuláns táskával ellátva biztosították a hivatásosokat a káreseteknél, illetve szükség esetén a sérültek szakszerűbb ellátásában segítették a tűzoltókat.

A főfoglalkozású létesítményi tűzoltóságok körében is léteznek saját megoldások az életmentési képességek növelésére (FER Tűzoltóság, Atomerőmű (ATOMIX) Tűzoltóság). A FER Tűzoltóság százhalombattai kötelékében például egy eset kocsi szintű felszereltséggel rendelkező mentő gépjármű van rendszeresítve, amin egy külső mentőszolgálattól (Főnix) szerződött orvos egy mentőápolói végzettségű tűzoltóval lát el közösen szolgálatot.

Az egyedi megoldások is mind azt támasztják alá, hogy a rendszernek szüksége van központi megoldásra az életmentési, elsősegély-nyújtási képességek egységessé tétele és növelése érdekében.

Mit tanul a tűzoltó?

A tűzoltók napjainkban kétféle úton kapnak egészségügyi felkészítést: a központi szakmai képzéseken (Tűzoltó II., Tűzoltó I., Tűzoltó Szerparancsnok), illetve a szolgálati tevékenységek alatt a tűzoltóságokon helyben. A szolgálati csoportok képzése az éves kiképzési terv alapján évente általában egyszer a működési területhez tartozó mentőszolgálatok segítségével történik. A helyi képzések tartalma változó, de általában az újraélesztés és a különböző sérülések ellátása az oktatandó téma.

A központi képzések közül a Tűzoltó I. és a Szerparancsnoki képzési szint egészségügyi oktatása sokat fejlődött az elmúlt időben, hiszen az erre biztosítható viszonylag alacsony óraszámok ellenére az általános ismeretek átadásán túl a káreseményeknél jellemzően előforduló sérülésekkel, azok felismerésével és ellátásával, a sérült mozgatási lehetőségeivel és a modern mentőeszközök megismertetésével és használatával is mélyebben foglalkozik.

A Tűzoltó I. képzés résztvevői 10 órában (4 óra elmélet és 6 óra gyakorlat) *Káreseti elsősegélynyújtás* című tantárgy keretében kapják az egészségügyi felkészítést, ami már a közúti baleseti kimentésekre és sérültellátásokra van leginkább kihegyezve.

A szerparancsnok képzés egészségügyi oktatása hasonló, mint a Tűzoltó I. tanfolyamé, de a *Sérültek egészségügyi ellátása* címen futó 14 órás (4 óra elmélet, 2x4 óra gyakorlat 2 óra ellenőrzés) tantárgy, már az irányítói felelősséggel, feladatokkal és a sérültekkel kapcsolatos döntésekkel is foglalkozik.

A hitelesség, az egymásra épülés és a módszerek azonossága miatt a nevezett két képzés oktatását a *disaster medic* képzéssel is foglalkozó Pécsi Tudományegyetem ÁOK Műveleti Medicina Tanszék Honvéd-katasztrófa és Rendvédelem Orvostani Tanszéki csoportja végzi.

A Tűzoltó II. alapfokú képzésben résztvevő állomány az első rendészeti modulban kap általános ismereteket, melyet nem a katasztrófavédelem, hanem a rendészeti szakiskolák szervezésében tartanak.

Kétféle gondolkodási képesség

A fejlődés ellenére a központi képzéseken, illetve az éves továbbképzéseken kapott egészségügyi ismeret óraszámában, tudásanyagban és felfogásban is kevés a *medic* képességek eléréséhez. Főként, hogy a *medic* képesség nem csak elsősegélynyújtásból áll, hanem komplexen kezeli a mentést a sérült ellátás, stabilizálás, kiemelés, kimentés körét egészen addig, amíg a sérült nincsen biztonságos környezetben és nem adható át a mentőszolgálatnak.

Tehát a tűzoltók *medic* /egészségügyi/ képessége alatt nem csak a hagyományos értelemben vett elsősegély nyújtási ismereteket kell érteni, hanem a kárhelyszíni ellátási, sérültekkel való kommunikációs, kimentő eszköz és kimentési módszer képességét is. Ebből kifolyólag a *medic*-nek két féle módon kell gondolkodnia: mint „tűzoltó”, akinek az adott szituációban a leghatékonyabb mentési módot technikailag meg kell oldania, és mint „mentős” aki a sérültet figyeli, vizsgálja, stabilizálja, ellátja.

A *disaster medic* képességhez szintén szükséges, de az alap tűzoltói képességeknél is elengedhetetlen mentéstechnikai ismereteket szintén két féle módon: központi képzéseken és a tűzoltóság éves kiképzési tervében szereplő gyakorlatokon tanulnak, gyakorolnak, de általában nagyobb taktikai feladatok részeként, nem egységes megoldásokkal és sok esetben az egészségügyi szempontok figyelembe vétele nélkül.

A *disaster medic* képesség követelményeinek meghatározását és a három szint képzési programjának megalkotását hosszú előkészület és szakmai konzultáció előzte meg. A KOK Tűzoltási és Mentési Szakcsoportja a programok mentéstechnikai részét, a Pécsi Tudományegyetem ÁOK Művelési Medicina Tanszék Honvéd-katasztrófa és Rendvédelem Orvostani Tanszéki Csoport pedig az egészségügyi részét dolgozta ki.

A *disaster medic* képesség első szintje egy 8 órás felkészítés, ami lényegében a tűzoltói feladatok során legjellemzőbben előforduló sérülésformákat és azok ellátását jelenti, illetve az újraélesztés módszereinek megismerését és gyakorlását. A tervek szerint az első szintet minden készenléti területen dolgozó tűzoltónak el kellene sajátítani. Azonban az első szint elvégzésével még nem lesz senki *disaster medic*.

Disaster medic – 2. szinten

A második szint egy kéthetes felkészítés. Bemeneti feltétele az első szint abszolválása. Az első héten káreseti elsősegély-nyújtó ismereteket sajátítanak el a résztvevők, ahol lényegében egy bevetési környezetben történő speciális egészségügyi ellátói képzést kapnak. Mindezt a tűzoltó feladatok jellemzőire, a veszélyes környezetre, a védőruházatra, a sérültek lehetséges mozgatási módszereire, mentőeszközök ismeretére, használatára építve.

A második héten kimentési módszerek elsajátítása a feladat. Az egynapos gyakorlati blokkok során a következő feladatköröket kell elsajátítani:

- a zárt füsttel teli térben történő közlekedés, személyfelkutatás és kimentés, illetve a tűzoltó társmentés módszere (1. kép),

- mélyből történő mentés (aknából, kútból stb.) módszerei (2. 3. kép),
- magasból történő mentés módszerei (kézi szerelési létrákkal alkalmazott módszerek) (3. 4. kép)
- kimentés módszerei közúti balesetek során (5. kép)

A „disaster medic” 2. szint számára kidolgozott mentési módszerekre jellemző, hogy nem speciális (ismeretlen, nálunk még nem használt) eszközrendszerrel, hanem a tűzoltó gépjárműfecskeendők málhája között megtalálható szak és mentő-felszerelésekkel lettek kitalálva. Kivétel két ismert, de nem minden tűzoltógépjárművön megtalálható speciális kimentő eszköz: a BOARD hordágy és a KED kimentő mellény. A cél meglévő eszközrendszerre építve a szakszerű, egyszerű és jól begyakorolható mentési módszerek elérése.

A *disaster medic 2* felkészítés „kimentés módszerei közúti balesetek során” gyakorlati blokkjába a 2011 évig évente több alkalommal az OMSZ-el közösen tartott *Tűzoltók Feladati a Közúti Közlekedési Baleseteknél I.-II.* szakmai tanfolyam kimentési módszerei lettek áttemelve. A KOK Tűzoltási és Mentési Szakcsoport tanfolyamának bizonyos részei előszelei voltak a *disaster medic* képesség mentéstechnikai elemeinek.

Medic 2 – bevetési medic képesség

A *disaster medic 2.* szintre felkészítő tanfolyam egy gyakorlati vizsgával zárul, ahol komplex csapatfeladatot és egyéni feladatokat is végre kell hajtania a résztvevőknek. A csapatfeladat során előre berendezett kárhelyszínek és sérült statiszták várják a rajkötelékben egy tűzoltó gépjárműfecskeendővel vizsgáló „*disaster medic*”-eket. Káreset jelleggel rádióon riasztva ki kell vonulniuk az előre berendezett helyszínekre és ellátniuk az életmentési feladatokat. A feladatok nem érnek véget a mentendő személy biztonságos zónába történő kimentésével, az elsődleges sérült ellátást is el kell végezniük a vizsgálóknak. A csapatvizsga során, két különböző típusú káreseménynél kell pihenés nélkül egymás után segítséget nyújtaniuk a „*disaster medic*” hallgatóknak. A vizsgafeladatok között szerepel:

- tűzoltó társmentés füsttel telített zárt épületből,
- aknába esett súlyos sérült kimentése,
- kézi szerelésű létrával elérhető magasságú tetőről, ablakból súlyos sérült lementése,
- balesetet szenvedett közúti járműből történő mentés.

Az egyéni vizsgafeladatokat sürgősségi ellátásban képzett és gyakorlott orvos jelenlétében kell végrehajtani, ami jellemzően sérültvizsgálatból és ellátási feladatokból áll. Az egyéni vizsga közben a vizsgáló orvos folyamatosan kérdezi a hallgatót. A *disaster medic 2.* szintjének elvégzésével éri el a tűzoltó a bevetési *medic* képességet. A megszerzett tudás folyamatos

gyakorlására, bővítésére, de legalább is szinten tartására szükség lesz, ezért a tervek szerint tervezett továbbképzéseken, gyakorlatokon kell majd részt vennie a *disaster medic 2.* szint eléréjének. Ennek a továbbképzési rendszernek a kidolgozása még folyamatban van.

Medic 3 – instruktork

A *medic* felkészítésnek harmadik szintje csak egy szűk kört érint. A *disaster medic instruktorknak* keresztelt tanfolyamot kiválasztás alapján lehet elvégezni. Instruktorknak alkalmas személyekről a Művelési Medicina Tanszék orvosai és a KOK Tűzoltási és Mentési Szakcsoport szakcsoportvezetője vagy kijelölt tanáraiból álló bizottság dönthet. Csak olyan személyek jöhetnek szóba, akik sikeresen elvégezték a *disaster medic 2.* tanfolyamot. Az instruktorknak alkalmasnak kell lenniük egy *disaster medic 1.* szintű tanfolyam megszervezésére, lebonyolítására és az ismeretek átadására, illetve segítőként részt tudjanak venni a *disaster medic 2.* szintű tanfolyamok oktatási feladataiba.

Az instruktork felkészítés egy három napos tréning formájában valósul meg, aminek Pécs városában a Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar Művelési Medicina Tanszéke és Szimulációs Oktatási Központja ad otthont. A tréning alapvető célja a meglévő egészségügyi ismeretek elmélyítése és oktatásának gyakorlása. Az instruktork mentés-taktikai elemeket már nem tanulnak. A felkészítés oroslánrészét a kommunikációs tréning és az előadói, oktatói feladatkörök gyakorlása teszi ki. A három napos képzés egy gyakorlati vizsgával zárul, ahol a tanszék orvosai és a KOK Tűzoltási és Mentési Szakcsoport tanáraiból álló vizsgabizottság előtt előadást kell tartaniuk az instruktorknak egy a bizottság által választott egészségügyi témából. Az egyének előadásait a többi vizsgázó hallgatja, mintha ők lennének a *disaster medic 1.* képzésben résztvevő hallgatók.

A végzett instruktork (jelenleg a katasztrófavédelemnél 18 fő rendelkezik ilyen végzettséggel) jövőbeli feladata, hogy a *disaster medic 1* szintre jelentkezők képzését helyi vagy területi szinten szervezzék meg és hajtsák végre, a végzett *disaster medic 1* szinten tartó továbbképzéseit szervezzék meg és hajtsák végre, illetve a „behívásuk” esetén a *disaster medic 2* szint központilag szervezett két hetes tanfolyamain közreműködő oktatóként segédkezzenek.

Célok, feladatok

A *disaster medic* elvrendszerét és a felvázolt képzési rendszerét összefoglalva elmondható, hogy egy egymásra épülő, nyomon követhető, modern szemléletű tűzoltó képességfejlesztésről van szó, amivel azt szeretnénk elérni, hogy 5 éven belül minden tűzoltó rendelkezzen *disaster medic 1* szintű végzettséggel és a teljes vonulós állomány legalább 10 % kb. 800-1000 fő rendelkezzen a *disaster medic 2* szintű képességgel. Ez a szám elegendő ahhoz, hogy minden szolgálatban minden készenléti tűzoltó gépjárműfecskenőre jusson egy fő *disaster medic 2* képességű tűzoltó. Alaphelyzetben a *disaster medic 2* képességű személy beosztási

száma szerint ugyanolyan tűzoltó, mint a többi társa, de tűzoltás/mentés vezetői utasításra *medic-ként* is végezheti feladatát a kárhelyszíneken.

A *disaster medic* 1-2-3 szint technikai eszközszükségletéről még nem született központi döntés, de az elképzelések szerint a tűzoltó gépjárműfecskeendőkön feladat centrikusan és jogosultsági szintnek megfelelően összeállított „disaster medic” táska, BOARD hordágy, KED kimentő mellény, fél automata defibrillátor esetleg oxigén kapna helyet, amit a járműre beosztott *disaster medic* jogosult használni.

Kirov Attila tű. őrnagy

**KOK Tűzoltási és Mentési Szakcsoport
szakcsoportvezető**